

Participatiecoalitie Noord-Holland

Aanbevelingen concept RES

Noord-Holland Noord

Noord-Holland Zuid

VEI NH

natuur en milieu
federatie noord-holland

Aanleiding

De Participatiecoalitie Noord-Holland is voortgekomen uit de landelijke Participatiecoalitie, die in het kader van het Klimaatakkoord is opgericht. Deze nationale coalitie dient ter ondersteuning van het Nationaal Programma RES, bij het opstellen van de Regionale Energie Strategieën (RES). De Participatiecoalitie Noord Holland bestaat primair uit een samenwerkingsverband tussen de Natuur- en Milieufederatie Noord Holland en de samenwerkende energiecoöperaties in Noord Holland (VEINH, de Vereniging Energiecoöperaties en -initiatieven Noord Holland). Deze coalitie wordt lokaal en provinciaal versterkt met andere initiatieven van onderop.

De belangrijkste doelstellingen van de Participatiecoalitie zijn:

- ▶ het bewaken van de ambitie;
- ▶ het stimuleren van participatie (oa '50% lokaal eigendom' uit het Klimaatakkoord);
- ▶ aandacht hoog houden voor landschap en natuur bij inpassing.

Als Participatiecoalitie Noord Holland zijn we gericht op een ambitieuze RES met veel participatie van de bevolking en het bedrijfsleven en maximalisatie van het lokaal eigendom. Hierbij streven we naar een zorgvuldige afweging tussen enerzijds zoveel mogelijk energie opwekking en anderzijds behoud van leefbaarheid, natuur en biodiversiteit. Onze grondhouding ten opzichte van de concept RES van Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid is positief, met enkele punten van zorg welke wij verwoord hebben in onderstaande reactie.

Deze reactie bevat aanbevelingen voor de RES'sen van Noord-Holland Noord en Zuid, rond de kernthema's waar de Participatiecoalitie zich voor inzet. Voor het opstellen van deze reactie is gebruikt gemaakt van de reacties die wij uit onze achterban ontvingen sinds het vrijgeven van de concept-RES, eind april. Naast reacties die wij ontvingen uit onze brede netwerken, heeft de Participatiecoalitie speciaal over de RES NHN en RES NHZ acht achterbansessies georganiseerd. In totaal hebben daar ongeveer 150 actieve en geïnformeerde leden van natuur- en milieuorganisaties en energiecoöperaties met elkaar gesproken over kansen en belemmeringen van de concept RES-en zoals deze in april 2020 openbaar zijn geworden.

Onze aanbevelingen worden hier een daar ondersteund door citaten (in cursief). Dit zijn reacties van onze leden die in achterbansessies zijn gedeeld.

In de bijlage (blz. 12) vindt u een overzicht van coöperatieve opwekprojecten van de leden van VEINH.

Voor vragen of meer informatie over deze reactie, onze aanbevelingen en de projecten in de bijlage kunt u contact opnemen met Manuel den Hollander via manuel.denhollander@veinh.nl, en/of Minella Haazelager via minella@mnh.nl.

Ambitieniveau en realisme

In dit eerste stuk gaan wij in op het ambitie niveau van de beide RES'sen en hoe realistisch wij deze achten. Onderstaande figuren tonen de totale ambities voor de regio's Noord en Zuid, respectievelijk een totaal van 4,2 en 2,7 TWh per jaar in 2030.

Noord-Holland Noord

Zoekgebieden	GWh 2030	hectares of turbines
 Zon op grote daken	418	275
 Zon op parkeerplaatsen	30	20
 Zon op geluidschermen e.d.	1	1
 Zon	445	710
 Wind	134	14 tur.
 Zon + wind	996	471 ha. 61 tur.
Totaal potentiële opwekking (GWh)	2024	
Totaal potentiële opwekking (TWh)	2,02	
Bestaande duurzame opwekking (GWh)	2159	

Noord-Holland Zuid

Zoekgebieden	GWh 2030	hectares of turbines
 Zon op grote daken	985	581 ha.
 Zon op parkeerplaatsen	135	140 ha.
 Zon op geluidschermen e.d.	6	10 ha.
 Zon	251	324 ha.
 Wind	319	23 tur.
 Zon + wind	343	172 ha. 21 tur.
Totaal potentiële opwekking (GWh)	2039	
Totaal potentiële opwekking (TWh)	2,04	
Bestaande duurzame opwekking (GWh)	664	

De totale ambities voor de regio's Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid voor 2030. Bron: energieregionhn.nl en energieregio.nhz.nl.

Verhoog de ambities

Op landelijk niveau is de ambitie in totaal 35 TWh duurzame, grootschalige opwek van elektriciteit op land in 2030. Deze ambitie wordt verdeeld over 30 regionale RES'sen. Dat lijkt heel veel. Het betekent immers bijna een verdubbeling van de huidige duurzame opwek van elektriciteit in Nederland, namelijk 18 TWh¹. In verhouding met deze 35 TWh lijkt de ambitie van concept RES NHN (4,2 TWh) en ook RES NHZ (2,7 TWh) dik in orde.

Nader beschouwd is het beeld bepaald anders. We geven hieronder een aantal factoren weer die voor ons als Participatiecoalitie duidelijk maken dat het belangrijk is om de gestelde ambities op te schroeven.

De landelijke ambities van 35 TWh is een combinatie van nieuwe hernieuwbare opwek en bestaande hernieuwbare opwek. Dat stelt de doelstelling voor 2030 in een ander daglicht: *17 TWh erbij*. Nederland verbruikt jaarlijks ongeveer 120 TWh aan elektriciteit alleen. Als we dus de komende 10 jaar werken aan de 17 TWh extra duurzame opwek, dan komen we in 2030 uit op nog (lang) geen een derde van het landelijke stroomverbruik. Maar als het goed is komt er in 2030 ook nog 49 TWh windenergie vanaf de Noordzee, dat maakt 84 TWh. Tot 2050 hebben we vervolgens om alle verbruik duurzaam te dekken; dat is nog 36 TWh

¹ De opwek- en verbruikcijfers in deze tekst zijn overgenomen van teksten uit de RES NHN en RES NHZ en van het Centraal Bureau voor de Statistiek, 2018.

(120 minus 84) die we ergens vandaan moeten halen om – nogmaals – *alleen* de huidige stroomvraag gedekt te hebben. Wat betekenen deze grootheden eigenlijk? 17 TWh en zelfs 35 TWh blijkt niet veel te zijn als je kijkt naar de totale energievraag van Nederland.

876 TWh, dat is de totale huidige energievraag van Nederland. Vergelijk dat eens met de landelijke 35 TWh, of zelfs die 84 TWh met Noordzee-windenergie erbij. Veruit het grootste deel van de 876 TWh energie is *geen* stroomvraag, maar bijvoorbeeld hitte voor industrie, energie voor vervoer en warmte voor woningen. Het punt is: een steeds groter deel van deze enorme energievraag zal elektrisch opgebracht moeten worden. Denk aan elektrische auto's en 'all electric' woningen. Andere duurzame alternatieven zijn schaars. In het verleden is nog wel gehoopt op biomassa, maar die hoop is anno 2020 wel erg optimistisch. En de roemruchte waterstof dan? Dat kan een mooie energiedrager van de toekomst worden, maar ook voor deze techniek is elektriciteit nodig.

Terug naar Noord-Holland. In Noord-Holland Noord wordt momenteel jaarlijks 2,2 TWh duurzaam opgewekt, en in Noord-Holland Zuid 0,6 TWh. *Nieuwe* opwek wordt volgens de concept RES'sen dus ongeveer 2 TWh per regio. Het totale energieverbruik komt op ongeveer 68,5 TWh. Dat stelt de in totaal 6,6 TWh duurzame stroom in Noord-Holland in 2030 in een grijze schaduw. Vanaf 2030 binnen 20 jaar (en volgens het internationale voorzichtigheidsbeginsel een stuk sneller!) naar energieneutraal gaan betekent dus dat we na 2030 nog maar liefst 61,6 TWh te gaan hebben. En dat terwijl de gemeenten dan toch ook al tien jaar bezig met het aardgasvrij maken van onze wijken. De nodige gasalternatieven, zoals aquathermie en geothermie, staan nu nog in de kinder- of babyschoentjes. En: huishoudens vragen slechts 13% van onze totale energie!

En kunnen we nog rekenen op de wind van de Noordzee? 'Windenergie van de Noordzee is voor de grote industrie bestemd' horen van ministeries en grote bedrijven. Buiten Tata Steel om kunnen weinigen in Noord-Holland zich er dus mee rijk rekenen.

De ambities in de concept RES van 2,02 TWh erbij voor NHN en 2,04 TWh erbij voor NHZ in 2030 zijn op basis hiervan ontoereikend, aangezien:

- ▶ ze een te beperkt deel van de huidige stroomvraag van Noord-Holland dekken;
- ▶ er erg veel elektrificatie de huidige energievraag zal zijn (mobiliteit, woningen, waterstof);
- ▶ er geen armslag is aangebracht voor de gerede kans dat projecten in de genoemde zoekgebieden niet van de grond komen.

Met een (groeierende!) energievraag van 68,5 TWh per jaar in Noord-Holland zijn 2,02 en 2,04 TWh in 2030 maar kleine eerste stappen. Het wordt daarmee nog een hele klus om vóór 2050 als provincie energieneutraal te zijn. Hoe gaan we dat met dit bod redden? Schroef de ambities dus op!

Houd rekening met lange doorlooptijden en verlies van projecten

Noord-Holland kent stevige ruimteclaims. De opwek van duurzame energie, hoewel van maatschappelijk enorm belang – moet tussen die claims een plek krijgen. Daarnaast zien de huidige businesscases voor projecten in veel zoekgebieden er om allerlei redenen niet gunstig uit, onder meer door bedrag verlagingen van de SDE+ subsidie en de 'Postcoderoos-regeling'. We moeten al met al vrezen dat enkele tot vele projecten in 2030 niet gerealiseerd kunnen zijn.

Draagvlak wordt gezien als essentieel punt voor het slagen van de energietransitie. De huidige inzichten zeggen echter dat: (I) draagvlak voor windmolens en grondgebonden zonnecentrales wisselend is; (II) voor verbetering van draagvlak extra inspanning en geld nodig is, bijvoorbeeld om omwonenden te compenseren en natuur- en landschapskwaliteit rond een opwekproject te verbeteren. Het Klimaatakkoord en de concept RES NHN en NHZ houden onvoldoende rekening met deze afbreukrisico's. Dit zijn slechte voortekenen voor het slagen van doelstellingen.

We moeten er dus rekening mee houden dat de ambities uit de RES'sen ook vooral dat zullen zijn: ambities. Het is onvermijdelijk dat enkele projecten of zoeklocaties niet gerealiseerd kunnen worden. Wij verwachten dat de ambities in beide Noord-Hollandse regio's dus in de toekomst naar beneden worden bijgesteld. In de RES 1.0 en 2.0 etc. zullen dus aanvullende zoekgebieden en projecten moeten worden toegevoegd, om zo de doelstellingen te kunnen realiseren.

Geef ruimte aan lokale initiatieven bij aanwijzen zoekgebieden

Hoewel er dus locaties en projecten zullen sneuvelen, zullen er ook nieuwe projecten en zoeklocaties kunnen worden toegevoegd aan de RES. Naast de zoekgebieden in de concept RES-en hebben allerlei energiecoöperaties en andere initiatiefnemers plekken en zoekgebieden op het oog die kansrijk lijken te zijn. Daarom stellen wij voor dat het proces naar RES 1.0, en verder, zich niet beperkt tot de op de kaarten gedefinieerde zoekgebieden. Laten we meer onderzoeken, om meer kansen op participatieve wijze te pakken. [In bijlage vindt u een lijst met coöperatieve opwekprojecten in Noord-Holland](#) zoals wij dit tot nu toe in kaart hebben gebracht. We bevelen aan deze initiatieven actief te ondersteunen in hun onderzoeken. Met deze projecten kan de ambitie van de regio worden verhoogd, én krijgen bewoners de kans om mede-eigenaar te worden van een project in hun omgeving.

Grote daken zijn geen laag hangend fruit: schep gunstige voorwaarden

Veel mensen wijzen naar (grote) daken om 'eerst maar eens' vol te leggen met zonnepanelen, voordat we kijken naar het buitengebied. Dat is op zich logisch. Maar deskundigen weten dat grote daken niet het gewenste 'laag hangend fruit' van de energietransitie vormen. De Concept RES zet in op grootschalige opwek op grote daken, maar vermeldt niet dat voor de realisatie extra prikkels noodzakelijk zijn. Stel duidelijke en eerlijke informatie op. Beloon gebouweigenaren die niet voor eigen gebruik hun dak van zonnepanelen (laten) voorzien. Zie voor meer informatie over deze aanbeveling [het RES manifest van VEINH](#).

Participatie, draagvlak en 50% lokaal eigendom

Participatie is essentieel voor draagvlak en het slagen van de energietransitie. In het proces van de RES NHN tot nu toe wordt participatie ook breed gezien als essentieel. Aan het aantal door de RES-organisatie opgezette ateliers en deskundigen-bijeenkomsten richting de concept RES is te zien dat de RES-organisatie en overheden allerlei stakeholders actief betrekken. Dat is positief. In de teksten van de concept RES NHN en NHZ staat echter weinig concreets over participatie.

De 'invulling' was in de ogen van de Participatiecoalitie tot nu toe te beperkt. Het niveau van participatie moet en kan snel opgeschroefd worden. De Participatiecoalitie raadt sterk aan om daarmee zo snel mogelijk te beginnen, ook al bij het aanpassen van teksten in de concept RES-en. Verstandige teksten over participatie kunnen bij bewoners van Noord-Holland vertrouwen scheppen in de bestaande wensen van de RES-overheden om van bovenaf te besluiten, maar om juist in 'bottom-up' samenwerking mooie projecten neer te zetten. Paragrafen over participatie zouden in de ogen van de Participatiecoalitie minimaal onderstaande vier punten moeten behandelen.

Zorg voor echte invloed en doe aan verwachtingsmanagement

Wanneer je als deskundige, stakeholder, bedrijf of burger wordt uitgenodigd om deel te nemen aan bepaalde RES-sessies, is het verstandig om van te voren duidelijk te maken waar de grenzen van de beïnvloeding liggen. Wat wordt er met tijd, energie, kennis en deskundigheid van mensen gedaan? Als dat niet van tevoren expliciet wordt gemaakt, zullen mensen teleurgesteld raken en later afhaken. Zorg dat mensen duidelijkheid hebben over hoe de tijd en energie die zij steken in hun deelname het eindresultaat ten goede komt, en kom die belofte ook na.

Maak een participatieplan

Overheden erkennen dat participatie van bewoners en bedrijven van essentieel belang is om tot een gedragen energietransitie te komen. Helaas merken wij dat de stap van ambitie naar realiteit lastig te maken is en stellen daarom voor om een participatieplan op te stellen. Sterke participatie moet en kan geborgd worden in het proces. Dit is te belangrijk om aan individuele lokale overheden over te laten aan het einde van trajecten. Hoe eerder hoe beter!

Onze aanbevelingen voor een participatieplan:

- ▶ Ontwikkel een breed gedeelde definitie van participatie in de energietransitie;
- ▶ Ontwikkel een set tools om aan deze definitie te kunnen voldoen;
- ▶ Informeer alle stakeholders (professionals, burgers, bedrijven) over de definitie en de tools voor participatie in het gehele proces. Geef ook mee wat ze niet kunnen verwachten;
- ▶ Zorg ervoor dat niet alleen de usual suspects aan tafel zitten, maak het proces inclusiever (zie blz 8);
- ▶ Zet een monitoringsysteem op voor participatie, zodat geleerd kan worden en indien gewenst bijgestuurd kan worden;
- ▶ Zorg ervoor dat randvoorwaarden voor sterke participatie worden opgenomen in lokaal beleid.

Maak het proces inclusiever en toegankelijker, ook voor mensen die (nog) onverschillig zijn

In deze vroege fase zijn het de aanjagers van de energietransitie die het maken van de RES en het stellen van ambities mogelijk maken. Deze koplopers -actieve burgers, energie coöperaties, bedrijven, ambitieuze ambtenaren en maatschappelijke organisaties- worden gevolgd door een grote groep die nog niet actief bezig zijn met het vraagstuk. Voor deze mensen is de RES een ver-van-m'n-bed-show, en vaak zijn ze er helemaal niet mee bekend. Deze grote groep hebben we echter straks wel nodig om de ambities waar te maken.

“Mensen moeten zich mede verantwoordelijk en mede eigenaar voelen van het vraagstuk. Dit leeft niet, het is te abstract voor mensen. Het is participatie voor ingewijden.”

Wij roepen beide regio's op om zo snel mogelijk te beginnen met brede, toegankelijke communicatie over de RES én de plannen in de regio's. Beperk de informatie niet tot RES-jargon; gebruik beeldende informatie over hoe windparken en zonnecentrales er uit kunnen zien en wat ze positief kunnen betekenen; probeer ook aan te geven hoe overlast van windmolens of zonneparken verzacht kan worden.

- ▶ Probeer mensen meteen in een positieve stand te krijgen. Dus liever niet: 'het moet nou eenmaal van bovenaf'; maar juist: 'we vinden het zelf zeer belangrijk, we gaan het samen doen en kijk eens hoe mooi het kan worden'. Zet positieve voorbeelden centraal;
- ▶ Maak duidelijke knooppunten met duurzame warmte, mobiliteit en energiebesparing;
- ▶ Maak duidelijk dat ook hard gewerkt wordt om de ogenschijnlijk logische plekken maximaal te gebruiken voor opwek, zoals daken van bedrijven en agrariërs.

Daarnaast roepen wij beide RES regio's op om in het vervolg meer te doen om **jongeren te betrekken bij de RES**. Hoewel veel jongeren misschien niet ongeïnteresseerd zijn, zijn zij nu onvoldoende vertegenwoordigd bij o.a. de lokale ateliers die worden georganiseerd. Zij worden duidelijk niet bereikt via de huidige communicatiekanalen. Het gevolg is dat het perspectief van een belangrijk deel van de bevolking nu ontbreekt in de RES. Een voorbeeld van een campagne waarmee jongeren bij de energietransitie worden betrokken is [Watt Nou, van de Natuur en Milieufederatie Utrecht](#).

Creëer duidelijkheid over afstandsnormen en verdeling van lusten en lasten

In Noord-Holland Noord zijn de afstandsnormen van windmolens tot woningen de kern geworden van een verhit debat rond de RES. Er is veel onduidelijkheid over wat bewoners kunnen verwachten van afstandsnormen in de toekomst, en hoe er met eventuele overlast wordt omgegaan.

Die onduidelijkheid kan worden weggenomen door passages toe te voegen aan de RES die vaststellen dat: bij plaatsing van windmolens de wettelijk vereiste normen en afstanden in acht worden genomen ([Activiteitenbesluit Milieubeheer, Provinciale Ruimtelijke Verordening](#)), zodat hinder als gevolg van geluid en slagschaduw kan worden beperkt. Leg ook vast dat met bewoners in de zoekgebieden goed wordt gesproken over de juiste randvoorwaarden voor eventuele windmolens, en dat omwonenden kunnen worden gecompenseerd voor de waardedaling van hun huis aan de hand van planschade procedures.

Hoewel er wettelijke kaders zijn voor de afstandsnormen voor windmolens moet maatwerk ook altijd mogelijk blijven. Gemeenten moeten in overleg met initiatiefnemers, onder voorwaarde van breed draagvlak in de omgeving, de ruimte krijgen om keuzes te maken die passend zijn. De huidige wet- en regelgeving laat momenteel te weinig ruimte voor dit maatwerk.

Creëer ook duidelijkheid over de voor- en nadelen van windmolens. Standpuntbepaling vindt nu teveel plaats op gevoel, investeer daarom in kennis over overlast-preventie, en de voordelen van het eerlijk verdelen van de lusten en de lasten. Durf het gesprek aan te gaan over de energietransitie en over windenergie. Duidelijke en open communicatie met bewoners over de plannen en de mogelijkheden is essentieel.

Neem 50% lokaal eigendom op als norm voor projecten voor zon of wind op land

De Participatiecoalitie blijft zich inzetten voor lokaal eigendom. ‘Lokaal eigendom’ betekent dat omwonenden, of lokale bedrijven of organisaties, bij een project voor zon of wind op land mede-eigenaar worden van het project, en dus ook meedelen in de baten. Voor meer informatie over de verschillende vormen van lokaal eigendom verwijzen wij naar [deze factsheet van de landelijke Participatiecoalitie](#). De voordelen van lokaal eigendom zijn niet te negeren: het betreft bewoners bij het project; kan het draagvlak vergroten; en projecten van coöperaties hebben op termijn een [hogere kans van slagen](#). De gemeenschap kan zo delen in de lusten en de lasten van een opwekinstallatie in haar omgeving.

De concept RES NHN benoemt nergens de term lokaal eigendom, hoewel hier regelmatig bij de ateliers over is gesproken. Dit is een gemiste kans, en wij roepen de regio op om voor de RES 1.0 de mogelijkheden van lokaal eigendom serieus te nemen, en het gesprek hierover bij de ateliers te faciliteren. Ook in NHN staan er vele initiatiefnemers in de startblokken, die graag de RES 1.0 van NHN willen ondersteunen.

In de concept RES NHZ wordt door de gemeenten Ouder-Amstel, Hilversum en Zandvoort het belang van lokaal eigendom aangestipt. Zij geven duidelijk aan dat dit een wens is uit de ateliers, en het is goed om te zien dat deze wens van participanten serieus wordt genomen en wordt meegenomen door de gemeenten. Amsterdam benoemt zelfs expliciet de doelstelling voor minimaal 50% lokaal eigendom. De Participatiecoalitie juicht deze doelstelling en het enthousiasme van Amsterdam toe. **Wij hopen dat andere gemeenten in NHZ én NHN dit voorbeeld zullen volgen en een de ambitie voor minimaal 50% lokaal eigendom overnemen in de RES 1.0.**

Voor meer informatie over lokaal eigendom verwijzen wij naar het rapport [wind- en zonneparken realiseren samen met inwoners](#), en de publicatie [lokaal eigendom in beleid](#).

Bied ondersteuning aan lokale en regionale initiatiefnemers

Of het nu bijvoorbeeld om boeren, energiecoöperaties, maatschappelijke organisaties of bedrijven gaat: als ze initiatief nemen voor duurzame energieprojecten, dan is het goed om initiatiefnemers hierin steunen. Ook initiatieven die nu nog buiten zoekgebieden vallen. Het is belangrijk voor de voortgang van de gehele energietransitie dat: a) initiatiefnemers voor vol aangezien worden, en b) initiatieven worden gesteund op gebieden waar ze steun nodig hebben. Dat kan bijvoorbeeld gaan om startkapitaal, regelgeving, hulp bij professionalisering, subsidies of kennis. Deze initiatieven zullen, mits volwaardig begeleid, vliegwielen zijn voor een lokale en regionale energietransitie met volop draagvlak en economische stimulansen.

“In de concept RES zijn vrij beperkte zoekgebieden opgenomen en de bottom-up initiatieven zijn niet meegenomen.”

“Er is een groep bezig met zon op geluidschermen langs A7, bij zuid deel van Hoorn. Een werkgroep. Zon op geluidschermen Hoorn staat wel op de kaart, maar niet met een bod erbij.”

Leidraad voor een optimaal gebiedsproces

De laatste aanbeveling op dit thema bestaat uit de Leidraad die de Participatiecoalitie Noord-Holland heeft ontwikkeld voor een goed vervolg van het RES-proces. De insteek is: een zorgvuldig gebiedsproces vergroot de kans van slagen van energieprojecten. Dit idee is gebaseerd op onderzoek waarin naar voeren komt dat een stijgend aantal energieprojecten die coöperatief zijn ontwikkeld, uiteindelijk sneller worden gerealiseerd dan 'standaard' projecten, met minder (juridische) strijd.

Voor een zorgvuldig en optimaal gebiedsproces hebben wij de volgende aanpak ontwikkeld. Dit is een voorstel.

- ▶ De Participatiecoalitie Noord-Holland zet met lokale en regionale natuurorganisaties en energiecoöperaties en samen met gemeenten en andere belangrijke stakeholders een breed traject uit voor participatie en communicatie over de zoekgebieden en het proces om te komen tot zoeklocaties. Ze betrekken in het geval van windmolens ook (stakeholders uit) buurgemeenten.
- ▶ Daarbij worden de locaties voor windmolens en zonnenvelden samen bepaald. In samenspraak met omwonenden, netbeheerders, organisaties die terreinen beheren en anderen.
- ▶ De Participatiecoalitie Noord-Holland maakt samen met bewoners en overige stakeholders in de zoekgebieden een energie-gebiedsplan. De coalitie kan rekenen op brede maatschappelijke steun. Dat is een sleutel voor succes. De Participatiecoalitie kan daarbij ondersteund worden door adviesbureaus vanuit de RES-organisatie.
- ▶ In de gebiedsprocessen wordt gestreefd naar minimaal 50% eigendom van opwekinstallaties van de lokale omgeving. Koepelvereniging Energie Samen (landelijke energiecoöperaties) en VEINH (Noord-Hollandse energiecoöperaties) en Milieufederatie Noord-Holland kunnen lokale en regionale energiecoöperaties ondersteunen met de projectontwikkeling en burger- en bedrijvenparticipatie. Ook kunnen ze energiecoöperaties helpen oprichten via beproefde methodes.
- ▶ De gemeente brengt energiecoöperaties én natuur/landschapsorganisaties in stelling voor het helpen ontwikkelen van gedragen en integrale opwekprojecten. Gemeenten hebben de mogelijkheid om voor een maatschappelijke tender te kiezen.
- ▶ Verplicht het maken van natuurinclusief ontwerp. Betrek daarbij zowel lokale experts als ook adviseurs van gespecialiseerde organisaties. Neem naast natuur en biodiversiteit ook cultuurhistorie, landschappelijke waarden en leefomgevingskwaliteit mee. Een natuurinclusief ontwerp wint extra 'punten' in de maatschappelijke tender als goed gescoord wordt op deze onderwerpen.
- ▶ Combineer waar mogelijk windturbines met grondgebonden zon. Dat heeft voordelen voor het net en voor ruimtelijke clustering.
- ▶ Zet waar mogelijk altijd in op meervoudig grondgebruik.
- ▶ Socialiseren van grondvergoedingen. Wanneer men een participatieproces ingaat met de omgeving, is vooraf niet bekend of de installaties uiteindelijk op de grond van de ene grondeigenaar of op die van de buurman zullen komen (en dus wie de grondvergoedingen uiteindelijk krijgt). Daarom is het voor alle partijen aantrekkelijk om vooraf afspraken te maken over het zogenaamd 'socialiseren van grondvergoedingen'. Dat wil zeggen dat de grondvergoedingen bijvoorbeeld niet alleen worden verdeeld over de eigenaren van de grond waar de molens of zonnepanelen komen, maar ook gaat naar de aangrenzende grondeigenaren (de burens) en omwonenden.
- ▶ Verplicht een gebiedsgebonden bijdrage. Die bijdrage is een vorm van omgevingsparticipatie. Niet alle gewenste extra bijdragen kunnen uit de project-businesscase komen. Om toch tot een ideaal integraal project te komen zullen betrokken partijen (overheid, energiecoöperatie, bedrijven etc.) waarschijnlijk gezamenlijk moeten zoeken naar extra budget. Investeren in de toekomst is het devies.

Natuur en landschap

Aandacht voor natuur en landschap is één van de kerndoelstellingen van de Participatiecoalitie Noord-Holland in de RES. Het gaat daarbij om de locatiekeuze voor zon- en wind op land, en de ruimtelijke inpassing van de project in het landschap.

De Participatiecoalitie Noord-Holland heeft een gezamenlijke achterban van zowel natuur- en landschapsorganisaties als ook energiecoöperaties. De belangen van deze organisaties zijn verschillend. Deze belangen komen soms tegenover elkaar te staan, iets wat ook in de achterbansessies van de Participatiecoalitie naar voren kwam.

Over een groot deel van de locaties kunnen leden van de gezamenlijke achterban het met elkaar eens worden. Zij herkennen dezelfde kansen in sommige gebieden, en delen hun zorgen over andere zoekgebieden:

Reactie lid natuurorganisatie: *Wat helemaal niet kan, gelet op de natuur en het landschap: de windmolens op en nabij de Hondsbossche Zeewering. Dit gebied is uniek qua landschapshistorie.* Reactie lid energiecoöperatie: *“Windturbines bij de Hondsbossche Zeewering niet opnemen.”*

In andere gevallen blijft het een discussie:

Reactie lid natuurorganisatie: *“Plannen rond de Waddenzee moeten in lijn gebracht worden met wat er in het waddenbeleid staat (zie bijvoorbeeld Gebiedsagenda Wadden 2050) (...), met name plannen voor Texel.”*
Reactie lid energiecoöperatie: *“goed dat Texel zijn doelstelling van Energieneutraal nu kan realiseren met de windturbines en zon’.”*

De Participatiecoalitie ziet het niet als haar taak om volledige overeenstemming te creëren onder haar gezamenlijke leden over alle elementen in de RES. In plaats daarvan proberen wij deze uiteenlopende belangen nader tot elkaar te brengen, en te kijken waar wij ons wel samen hard voor kunnen maken.

Wij wijzen op deze publicaties van de Natuur en Milieufederaties als afwegingskaders voor natuurbelangen bij zon- of wind op land: [checklist natuurbelangen bij grondgebonden zonneparken](#); [checklist natuurbelangen bij windenergie op land](#); [de constructieve zonneladder](#), en tot slot [de gedragscode zon op land](#), die door verschillende organisaties is ondertekend.

Zoeklocaties in natuurgebieden

Ondanks de verschillende belangen en invalshoeken van de gezamenlijke achterban onderschrijft de Participatiecoalitie Noord-Holland dat enkele zoeklocaties in de concept RES'sen zorgen opwekken: de zoekgebieden in Natura2000 gebieden en andere natuurgebieden. Mochten er op deze locatie projecten worden ontwikkeld vraagt dat om een zeer zorgvuldig en intensief proces. Hierbij moet de impact van een eventueel project op natuur en landschap goed worden onderzocht door experts. Lokale belangengroepen en natuurbeschermingsorganisaties moeten goed worden betrokken bij de besluitvorming over deze gebieden. Alleen als een negatieve impact hier volledig kan worden gemitigeerd zien wij mogelijkheden voor de ontwikkeling van energie projecten.

Maak bewuste en doordachte keuzes over ruimtegebruik

Energieprojecten met zon- en wind op land leggen een groot beslag op de ruimte. Nederland is een druk bevolkt en bebouwd land, en de groene ruimte die er nog is moet zorgvuldig mee worden omgegaan.

“Zon op land leidt tot prijsopdrijving van landbouwgrond en een bedreiging van de openheid van landschap.”

Wij wijzen daarom op het belang van inzetten op zogenaamde no-regret locaties: grote daken en parkeerplaatsen, maar bijvoorbeeld ook bedrijven- en industrieterreinen en (voormalige) vuilstortplaatsen. Deze no-regret locaties konden op brede steun rekenen in de ateliers. De gezamenlijke achterban van de Participatiecoalitie heeft ook massaal aangegeven een voorkeur te hebben voor deze locaties. Hier geldt wel dat deze ruimtes pas optimaal benut kunnen worden onder de juiste voorwaarden. We wijzen op het RES-Manifest van VEINH, waarin veel van die voorwaarden staan.

“Wat ontbreekt is stelselmatig gebruik van al die industrieterreintjes. Daar kan wind maar vooral ook zon!”

Wij moedigen initiatiefnemers aan om kritisch naar hun mogelijkheden te kijken bij het kiezen van een locatie, en daarbij rekening te houden met de impact die het project heeft op het ruimtebeslag in hun omgeving. Als een project voor zon- of wind wel op land wordt uitgevoerd is belangrijk om daarbij te zoeken naar koppelkansen met andere opgaven, zoals klimaatadaptatie, verzilting, sanering, etc. Door projecten met een groter ruimtebeslag integraal te benaderen kan de impact eventueel worden gemitigeerd.

“Wat ik heel belangrijk vind en niet expliciet hierin zie is mogelijke combinaties van opwek en verbeteren van biodiversiteit en klimaatadaptatie. Het een hoeft het ander niet uit te sluiten. Dus een meer integrale benadering. Dat zou voor de uitvoering heel veel aandacht moeten krijgen.”

Betrek (lokale) experts bij verkennen en inrichten van zoeklocaties

Het verkennen van zoekgebieden voor zon of wind op land richting de RES 1.0 moet plaatsvinden met meer aandacht voor de natuur- en landschapswaarden in deze gebieden. De bezoekers van de ateliers hebben deze informatie niet altijd paraat. Wij roepen de RES regio's op om zoveel mogelijk (lokale) experts uit te nodigen bij de ateliers en daarnaast relevante informatie te delen die deelnemers kunnen meenemen bij het aangeven van hun voorkeuren.

Wij roepen de beide RES regio's op om experts op het gebied van onder andere veldecolgie, biodiversiteit, vogels, vleermuizen en aquatische ecologie te betrekken bij het maken van definitieve keuzes over zoekgebieden. Dit kunnen professionele adviseurs zijn, maar bijvoorbeeld ook lokale werkgroepen en verenigingen die zich inzetten voor natuur. Deze groepen hebben praktische en actuele informatie over de gebieden beschikbaar die van grote waarde kan zijn. Door deze experts in een vroege fase te betrekken kunnen knelpunten snel inzichtelijk worden gemaakt.

Daarnaast roepen wij initiatiefnemers op om deze (lokale) experts te betrekken bij het verkennen van locaties en de inpassing van het project. Door samen te zoeken naar de (on)mogelijkheden en koppelkansen met andere opgaves kunnen breed gedragen projecten worden ontwikkeld.

“Ik zou het proces willen uitdiepen door met mensen met gebiedskennis en verschillende achtergronden aan tafel te gaan in meerdere sessies”

Bijlage: lopende coöperatieve opwekprojecten in Noord-Holland

Initiatiefnemers	Locatie	Type project	Status project	Eigenaar locatie	(Aanstaande) projectpartners
Twee onder een kap Duurzaam Heiloo/ Heiloo Energie	Heiloo	Onderzoek mogelijkheden; daarna demonstratieproject en dan groter series	Vooronderzoek aangevraagd bij provincie	Bewoners	Renegize Glorie/ Heiloodgieter/ leveranciers
Parkeerterreinen Duurzaam Heiloo	Heiloo Diverse zie duurzaamhe iloo.nl/park eerplaats	Ontwikkelen systeem dat rendabel is voor postcoderoos	vooronderzoek/or iënteren zie		
VVE appartementen daken Duurzaam Heiloo	Heiloo Tulip Garden en Westend	Tulip Garden Westeind PV met eventueel PVT en bij laatste aquathermie	Tulip Garden en Westend bijeenkomst niet doorgezet; na corona	VVE	
Bedrijfsdaken VVE Duurzaam Heiloo	Heiloo	Primair PV		Verhuurder/ VVE	
Geluidscherm Duurzaam Heiloo/ Heiloo Energie	Heiloo A9	PV en geluid	Voorstudie klaar Problemen met RWS	RWS	Diverse Renegize voor onderzoek
t Loo Duurzaam Heiloo	Heiloo t' Loo	Totaal PV, warmt en warmte terugwinning	oriënteren	Verhuurder	
PV op gebouwen van bij.stationsoverkapping en fietsenstalling Duurzaam Heiloo	Heiloo Station e omgeving	PV en heel misschien warmte	oriënteren /nog beginnen	Prorail	
Viva Zorggroep Duurzaam Heiloo	Heiloo	PV en wellicht PVT	oriënteren/ nog beginnen		
Sportcomplexen	Heiloo	PV	oriënteren		
Heiloo Energie	Heiloo Boekelermeer	Windmolen	oriënteren		STAK energiecoöperaties , HVC
DUEC, Omgevingsdienst IJmond, gemeente Uitgeest	Meldijk Uitgeest	Warmtenet Meldijk	voorbereiden	Nog in onderhandeling : HVC, DUEC e.a.	Gemeente Uitgeest, HVC, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Omgevingsdienst IJmond, Stichting Kennemer Wonen, PWN, Stedin, Liander
DUEC, Zon op Uitgeest	Uitgeest 1911	Collectief Zonnedak met postcoderoos	voorbereiden	Zon op Uitgeest	Zon op Nederland
DUEC	Uitgeest Noord	Windturbines	oriënteren	onbekend	Windunie?
DUEC	Uitgeest Zuid ten zuiden spoorlijn richting Krommenie	Windturbines	oriënteren	onbekend	Windunie?
DUEC	De Koogen/of Oude Dorp Uitgeest	warmtenet op basis van aquathermie voor 500 a 1000 woningen	wijkuitvoeringsplan loopt	gemeente (openbare ruimte) gemeente, HVC, HHNK, KennemerWonen	

DUEC	De Zien Uitgeest	energieneutraal, gasloos zwembad De Zien	haalbaarheidsstu die gedaan; projectplan in voorbereiding	gemeente	zwembad De Zien
Ziekenhuis Den Helder (Noordwest Ziekenhuis Groep) ism ShareNRG	Den Helder, naast ziekenhuis	zonneweide voor ziekenhuismedewerker s	uitvoering		Ziekenhuis Den Helder
HCWV de Eendragt	Buurthuizen Den Helder	zon	voorbereiden/ uitvoering	Gemeente Den Helder	Buurthuizen
HCWV de Eendragt	Zoekgebied overlap Den Helder Hollands Kroon	Windmolens	oriënteren	onbekend	
HilverZon	Hilversum Bethlehemk erk PCR 99 panelen	PV	uitvoeren	recht van opstal/ kerk	kerkgemeente
HilverZon	Hilversum Rotor Media PCR 273 panelen	PV	uitvoeren	recht van opstal/ gemeente	gemeente Hilversum
HilverZon	Hilversum Meentkrach tcentrale PC R 310 panelen	PV	uitvoeren	recht van opstal/ gemeente	gemeente Hilversum
HilverZon	Hilversum Kerkelande n PCR 440 panelen	PV	uitvoeren	recht van opstal/ gemeente	gemeente Hilversum
HilverZon	Hilversum Dudok Arena PCR 1300 panelen	PV	uitvoeren	recht van opstal/ gemeente	gemeente Hilversum
HilverZon	Hilversum Anna's Hoeve PCR 2160 panelen	PV	uitvoeren	recht van opstal/ gemeente	gemeente Hilversum
HilverZon	Hilversum Tsuga VVE 170 panelen	PV	uitvoeren	VvE	VvE
HilverZon	Hilversum Goed Wonen VVE 130 panelen	PV	uitvoeren	VvE	VvE
HilverZon	Hilversum Crataegus V VE +/- 150 panelen	PV	uitvoeren	VvE	VvE
HilverZon	Hilversum HSV school 156 panelen	PV	uitvoeren	school	school
Zuiderlicht	Amsterdam (westpoort)	Zon (416 kWp)	uitvoeren	Gemeente Amsterdam	Gemeente Amsterdam (Dienst Vastgoed)
Zuiderlicht	Amsterdam (Zuid)	Zon (290 kWp)	voorbereiding	School	Schoolbestuur Spinoza Lyceum

Zuiderlicht	Amsterdam (Noord)	Zon (30 kWp)	voorbereiding	School	ABSA Schoolbestuur
Amsterdam Wind	Amsterdam (Noord)	Wind	voorbereiding	Gemeente Amsterdam	Amsterdam Wind (Amsterdam Energie, Onze Energie, Windvogel en Zuiderlicht) samen met NDSM Energie, Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Noord
Amsterdam Wind	Amsterdam (Zuidoost)	Wind	initiëren		Amsterdam Wind, Coforce, Gemeente Amsterdam, Waternet
Westerlicht	Amsterdam (Nieuw West)	Zon	voorbereiding	Gemeente Amsterdam	SW-SL, Ru Pare
Amsterdam Energie	Amsterdam (West)	Zon	uitvoeren	VvE	VvE Marcantilaan
NDSM Energie	Amsterdam	Zon (op verschillende bedrijven op de werf)	initiëren		
Ecostrroom	Amsterdam allerlei grote daken	Zon	voorbereiden/ uitvoering		
MeerEnergie	Amsterdam (Oost)	Warmtenet (bron Datacenter)	Voorbereiding		Equinix, gemeente Amsterdam, Firan,
Ketelhuis WG	Amsterdam (West)	Warmtenet (bron oppervlaktewater)	Voorbereiding		Waternet, Tauw
Groengas Gaasperda	Amsterdam (Zuidoost)	Groengas vergister	Voorbereiding		Cocratos, Waternet, Bureau, Gemeente Amsterdam, stadsdeel ZO, Zuiderlicht, Windvogel
CALorie	Dak Aad de Wit Verhuizingen, Castricum	Zon, PCR, 21 kWp	initiëren	Fred de Wit	Zon op NL / Energie Samen
CALorie	Dak Driessen Limmen	Zon, PCR, 9 kWp	voorbereiding	Gebr. Driessen	Zon op NL / Energie Samen
CALorie	gem Castricum langs infrastructuur, bij bedrijventerrein en in buitengebied	Windturbines	oriëntatie		Windunie?
Coöperatie Poldermolen Wieringermeer	Ten noorden Hotel Wieringermeer	Wind 3,6 MW	Voorbereiden, omgevingsvergunning afgegeven, gemeente weigert recht van opstel	recht van opstal/gemeente	gemeente Hollands Kroon, inwoners, verenigingen
Noord-Hollandse Energie Coöperatie	Langs A7 3000 panelen	PV	oriënteren/ geen transportindicatie Liander	recht van opstal RWS	gemeente Hollands Kroon, inwoners, verenigingen, projectontwikkelaar

Noord-Hollandse Energie Coöperatie	Oosterkwel weg 20 Wieringerw erf 300 panelen	PV	oriënteren	recht van opstal bedrijf	gemeente Hollands Kroon
Noord-Hollandse Energie Coöperatie	Waarland Wurft 4 Waarland 288 panelen	PV	uitvoeren/ geen transportindicatie Liander	Recht van opstal bedrijf	bedrijven Waarland/ leden
Noord-Hollandse Energie Coöperatie	Prins Claus 9 't Zand 1500 panelen	PV	voorbereiden/ Geen transportindicatie Liander	Recht van opstal bedrijf	gemeente Schagen
Noord-Hollandse Energie Coöperatie	Burgerweg 8 Burgervlotb rug 1500 panelen	PV	voorbereiden/ Geen transportindicatie Liander	Recht van opstal bedrijf	Boerderijenstichtin g Noord-Holland Vrienden van de Stolp
Noord-Hollandse Energie Coöperatie	geluidswal N245 Schagen 150 panelen	PV	voorbereiden	Recht van opstal gemeente	gemeente Schagen
Noord-Hollandse Energie Coöperatie	Sporthal Waarland 300 panelen	PV	oriënteren/ geen transportindicatie Liander	Recht van opstal vereniging	Dorpsraad Waarland
Noord-Hollandse Energie Coöperatie	Dirskhorn, manege Belckmeer, Stroet 300 panelen	PV	oriënteren	Recht van opstal / manege	Dirskhorn Bruist
DUEC, EcoHeemskerk en Energiek Velsen, NHEC	Terrein Tata Steel	3 windmolens	oriënteren	Tata Steel	
Bewoners De Gouw Enkhuizen	straat De Gouw in Enkhuizen	warmtebron (bodem) en warmtenet 40 huishoudens	oriënteren		
Zonnecoöperatie West-Friesland	Oostelijk Westfriesla nd	Zon - op daken en weides	voorbereiden		Chint Solar / Sunvest
Windcoöperatie Andijk	Andijk	Wind	voorbereiden		WES / Greenchoice
Alkmaar Energie - Zon op Alkmaar	Alkmaar	PV (collEctief om heel Alkmaar met zoveel mogelijk daken te overlappen met PCR)	Oriënteren	Recht van opstal / dakhuur (diverse daken)	
Alkmaar Energie-VVE Daken	Alkmaar	PV (zoveel mogelijk deelnemers binnen VVE's op basis van PCR)	Oriënteren	Recht van opstal / dakhuur (diverse daken) Diverse VVE's, woningcorporaties, Gemeente	
STAK Windmolen Boekel	Alkmaar	Meer collectieve windmolens in het rijtje Boekelermeer	Voorbereiden		HVC